

Esperanto – česar o njem navadno ne beremo in ne slišimo...

Najprej je tu predstava, da je esperanto „umeten“ jezik. So stvari, ki so dobre prav zato, ker so umetno narejene. Umetno zidana hiša je tako gotovo boljša od naravne votline, v kakršnih so bivali naši davni predniki. Marsikaj umetnega pa je slabše od naravnega, tako recimo velik del prehrabnenih umetnih nadomestkov, umetna gnojila, ki zastrupljajo tla ipd.. Kako je glede tega z jeziki; so ti res lahko umetni, kakor ljudje menijo glede esperanta?

Na 16. str. starega slovenskega pravopisa je pošteno pisalo, da je slovenski knjižni jezik umetna jezikovna zgradba. Toda, ali je slovenščina zaradi tega umeten jezik? To gotovo ni, je pa v njem, kakor v vsakem človeškem jeziku, dosti umetnih, se pravi po človekovi izbiri narejenih prvin. Naravna je v vseh jezikih fonetika, saj je odvisna predvsem od človekovega organa za tvorjenje glasov – a tudi kultiviranje glasov je že umeten dodatek naravni osnovi. Naravne so nekatere zakonitosti in težnje znotraj vsakega jezika, kakor težnja po analogiji, poenostavljanju, igranju ipd. Predvsem pa nam je prirojena, kar je veliko odkritje ameriškega sociolingvisti Chomskega, nekakšna praslovnica (generativna) ali temeljna struktura človeške govornice, ki še nima konkretnih oblik, a je univerzalna osnova, na katero se potem »obešajo« konkretne jezikovne oblike v smislu leksike in morfologije. Vse drugo, glasovna sestava posameznih besed, slovnične oblike, stavčna skladnja in stilistika, pa je človekovo delo, torej po svojem izvoru umetna sestavina jezika. In v vseh teh pogledih se esperanto ne razlikuje od narodnih jezikov. Podobno kakor esperanto je po naročilu nizozemske kolonialne oblasti na začetku 20. stoletja skupina jezikoslovcev iz stotin jezikov, ki jih govorijo na indonezijskih otokih, sestavila nov jezik »bahasa«, ki je od osamosvojitve države državni in skupni jezik vseh Indonezijcev, medtem eden največjih in literarno bogatih jezikov sveta. Enako je Izrael dobil svoj državni jezik »ivrit«, ki ga je na osnovi stare hebrejščine s poenostavitvijo njene slovnice in dodatkom množice sodobnih besed iz evropskih jezikov oživil en sam človek, Ben Jehuda.

Danes je pogosto mogoče slišati komentar „s ceste“: Ja, nekoč je bil esperanto kar precej aktualen, zdaj pa že lep čas o njem ni več slišati nič, kaže, da je njegovo mesto le prevzela angleščina. Na prvi pogled se to zdi res. A samo na prvi pogled. Veliko znancev in prijateljev, ki prisegajo na angleščino, čeprav jih je med njimi presenetljivo malo, ki bi jo res znali, sem že vprašal, na kateri angleški ali ameriški časopis ali revijo so naročeni, koliko angleških knjig preberejo v letu dni in kako velika je njihova domača angleška knjižnica. Debelo me pogledajo, ker ne vedo, da je pri esperantistih to najbolj normalna stvar. Skoraj vsak esperantist je naročen vsaj na eno redno esperantsko publikacijo, posluša esperantske radijske oddaje, v svoji domači knjižnici ima vrsto esperantskih knjig, ki jih tudi bere in obiskuje številne esperantske prireditve v bližini in po svetu, med katerimi so tudi kulturno zahtevne, od znanstvenih simpozijev do literarnih srečanj, gledaliških predstav in podobnega. A celo če bi bila statistika dejanskega znanja angleškega jezika enaka statistiki poučevanja, in tudi če bi tisti, ki angleško znajo vsaj na nivoju, kakor esperantist z izpitom B zna mednarodni jezik in če bi redno bral angleške revije in knjige, kakor esperantisti to delajo, bi to še vedno ne bila ista stvar. Psihologija angleščine je namreč povsem drugačna od psihologije mednarodnega jezika. Kdor sam ni Anglež, Američan ali Avstrelc, je namreč v angleščini, tudi če je izvedenec tega jezika, gost, gospodar jezika pa ostaja Anglež, ki gostu to tudi da čutiti, če je treba. V esperantu je vsak govorec tega jezika enakovreden in polnovreden član te jezikovne družine, tudi če ga ne obvlada na ravni maturitetne izobrazbe.

Danes množična občila ne molčijo, namreč pretežno, le o esperantu, ampak o skoraj vsem, kar je dobronamerno, ljubeznivo, v pomoč ljudem. Vsi novinarji na svetu poznajo ameriško geslo „Bad news – good news!“ (Slabe novice – dobre novice!) Če bi bili esperantisti v svojih metodah podobni teroristom, bi bil esperanto glavna tema na prvih straneh časopisov in na televizijskih ekranih. A kakor navadno časopisi ne pišejo dosti o tem, če kdo prijazno pomaga komu čez cesto, tako tudi ne piše o tem, če se ljudje kje še vedno učijo esperanta, 126 let po njegovem nastanku. Odgovor na vprašanje, zakaj še ni pravega velikega uspeha, nam daje zgodovina narodnih jezikov. Slovenščina je od nastanka Brižinskih spomenikov pri Vrbskem jezeru na Koroškem pa do statusa uradnega jezika in pred leti do statusa enega uradnih jezikov EU potrebovala skoraj 1200 let! V 20. letih prejšnjega stoletja so se vodilni Slovenci še resno ukvarjali z mislijo, da bi se morda jezikovno kar združili s Hrvati. Francoščina je za enako pot, da je postala uradni jezik Francozov, potrebovala okoli 700 let. Na pruskem dvoru v Berlinu so še v času Friderika II. govorili francosko. Esperanto ni projekt prodaje novega modela prenosnega telefona, ampak je to projekt stoletij, ki zahteva temeljno spremembo mišljenja milijonov ljudi – in v tem smislu je dosedanji uspeh Zamenhofove pobude več ko občudovanja vreden!

Kogar zanima zgodovina, pomen in narava tega jezika, lahko dobi osnovne informacije tudi v slovenskem jeziku: www.esperanto.si; če se ga hoče učiti po spletu: www.lernu.net.

Vinko Ošlak